

יד ימין היא החולמת

ברוב השפות האירופיות, יש קשר כלשהו בין המילים ימין, צדק, זכות וחוק. מכיוון שאצל רוב בני-אדם הורע הימנית היא החזקה, הנ"כונה, הרי "ימין" פירושו נכון, "שמאל" פירושו לא-נכון. בצרפתית, "גוש" הוא שמאל, וגם מישגה בתחום הנימוסין. ברוסית הוא ימין, וגם זכות.

בגרמנית, "רכט" הוא ימין, וגם זכות, גם חוק וגם נכונות. כך גם באנגלית. רייט" הוא ימין, וגם זכות, וגם נכונות. זה הכריח בשעתו את מילגתה-עבודה הבריטית לאמץ לעצמה את הסיסמה "THE LEFT IS RIGHT". השמאל הוא ימין, כלומר: השמאל צודק.

לא ידעתי שכך זה גם בשפה הרוסית. עד שסיפרו לי על מיקרה מביך מאוד שקרה לאימכר לראש עיריית מוסקוה, ושרווח בע"י תון סובייטי.

ברוסיה יש דמוקרטיה, וגם ראשי-העיר צריך להתייצב לבח"י רות. מולו עמד פועל בלתי-ידוע. לראשי-העיר היתה בבחירות מלאכה קלה. הוא ניצל את התקציב העירוני והכלים העירוניים כדי לנהל את תעמולתו. כמו בחיפה.

ראשי-העיר הפיז מיליון עותקים של כרוזי-בחירות, ובו הבטיח להקים בעירו "מדינת-חוק": פראבוייה גוסורסטבו. אולם בגלל טעות (פרוידיאנית?) של המרפס, נאמר בכרוז שראשי-העיר מת' כונן להקים פראבוייה גוסורסטבו. הפירוט: מדינה ימנית.

אור ליהודים (וגם לגויים)

אחת המעלות הגדולות של הממשלה הנוכחית טמונה בעובדה שנפטרנו משרה-תחבורה חיים קורפו. יש שר חדש, המסוגל להסתכל בבעיות גדולות וקטנות ב"עיניים חדשות".

או אני ממהר לחזור על טרזניה ישנה. כשאני עומד ברחוב ומבקש לעצור מונית, אין לי כל אפשרות לדעת אם היא תפוסה או פנוייה.

בארצות רבות בעולם, זה די פשוט: על גג המונית יש שלט גדול. כשהמונה אינו מופעל, נדלק אוטומטית האור בשלט זה, ומכריז למרחקים שהמונית פנוייה. כשמופעל המונה, כבה האור שעל הגג.

זה פשוט. יותר מדי פשוט בשבילנו. אצלנו צריכים לנחש. כשמתקרבת מונית, הנוסעים הפוטנציאליים מנפנים כמשר' געים. אין הם יכולים לדעת אם יש נוסע במונית. בגלל מישענותי הגב הגבוהות, הסינוור ביוס-קיץ והמרחק. לפעמים מודלק אור קטנטן בפנית השימשה הקדמית כשהמונית פנויה, אך במוניות רבות גם זה אינו פועל.

אז כבוד השר — זה לא עולה כסף. אפשר לבצע מייד. אנא.

הוא יאמר אתמול

יש לי בקשה לרן מרגלית, מנחה מוסף המוספים: אנא, אל תגיד שקורה עכשיו מה שקרה לפני דור.

כשאני שומע בשידור חי: "אדולף היטלר עולה לשליטון, ואתה מחליט לעלות לארץ-ישראל..." זה עלול להבהיל אותי. גופתו של אדולף היטלר נרקבה מזמן, ברוח השם, אם לא נשרפה.

השפה המציאה צורות דיקרוי קיות נפרדות לעבר, להווה ולע"י תידי, והן דרושות מאוד. במיוחד כאשר המטרה היא למסור מידע מדויק.

המינהג המוזר לדבר על הע"י בר בלשון הווה, ועל ההווה בל"ש שון עתיד, התפשט בכל כלי התקשורת האלקטרוניים, ומשם הוא פוּשט לעיתונות הכתובה. כתבים צעירים, בעלי תימות גדולות אחרי חורשים במקצוע, מצטעצעים בכתיבה זו, והנחשבת משופ"מ למאור-מאור מתוחכ"י מת IN.

"הפלמ"ח תוקף את הקסטל..." "ראשה-ממשלה, שביקר אתמול בפאריס, יאמר למארחיו ש..." "מתי תקף? מתי יאמר? אתמול? מחר? אמר — יאמר — יאמר. ואת בילבולי הומנים נשאיר, אם בכלל, לסופרים רגילים, היוצרים איך להשתמש בשפה.

רק בישראל

ידידי לקה באירוע מחוי קל. הוא מאושפז בבית-החולים הדסה שעל הרהצופים בירושלים, ומשתקם להפליא.

יש לו מישפחה גדולה חמה ותומכת, שעמדה על-כך שבסופי השבוע יבוא הביתה. במילא אין בימי שיששבת טיפול שיקומי בבית-החולים, ולכן אין סיבה לכך שלא ישנה בביתו, עם אשתו, בניו ונכדיו.

אבל יש בעייה. בעייה ישראלית טיפוסית, משגעת ומשעשעת. בית-החולים לא היה מוכן לשחרר את ידידי למשך יומיים. מרוץ? אז ככה: אילו שיחררו אותו, לא היתה קופת-החולים משלמת לבית-החולים עבור ימי-אישפוז אלה. ובית-החולים אינו יכול לנצל את המיטה ביומיים אלה בצורה אחרת.

או אם אתה רוצה לבלות יומיים בשבוע בירושלים, ואין לך היכן לגור, הנה הצעה: אתה יכול לתפוס את מיטתו של ידידי, והוא ישנה בביתו. אולי זה פיתרון לתייר כלשהו, או למחוסר-בית. צחוק כבד — אחרי דיווחים הניחו לידידי לצאת בסופי השבוע, ולא שלחו שוטרים כדי ללכדו בחוץ. אבל תמהני אם עצם הבעייה היתה יכולה להתעורר בארץ אחרת.

אורי אבנרי

זאת היתה משאת-נפשו. להשתייך. להיות צברים, להיות צברים" שבצברים. לדבר את שפת-הארץ, להשתתף במעשי-הארץ, לבנות את תרבות-הארץ. לא רצינו להיות שונים מבני-הארץ, רצינו להיות בני-הארץ יותר מאשר בני-הארץ עצמם.

אין זה פלא שכל הכנענים הראשונים היו בני-הארץ, וכך גם מייסדי האסכולות האחרות שדיברו (כמוני) על הקמת אומה עברית חדשה. אין זה מיקרה שהסיפוס הארצישראלי המובהק ביותר בכל הדור, הצבר בהתגלמותו, היה צעיר יליד-פולין, רן בן-אמוץ.

מוכן שככל שהפכנו ארצישראליים יותר, כן התרחקנו מהוריי החיים של ההורים. ההורים דיברו בשפתם, שפה זרה, ואנחנו סירבנו לדבר שפה זו בפומבי. לא זה בלבד שלא הלכנו עם הורינו לתיאטרון, שהרי הם לא יכלו להבין את המדובר, אלא שגם התביישו ללכת איתם לקולנוע, שמו יתחילו לדבר עם בשפתם. הלכנו למחצרות, ושם נפתח לפנינו עולם אחר, מנותק לגמרי מההורים. ומכיוון שעולמנו היה כה שונה מעולם הורינו, איבדו ההורים את הסמכות עלינו ובעינינו. כמיהה מסוימת היינו ההורים של הורינו. הם היו זקוקים לעזרתנו. היחסים בין הדורות התהפכו.

זה קרה להורינו, זה קורה לעולים מאתיופיה, זה קורה לכל המהגרים בכל הארצות.

אינני מעלה את הגקורה הזאת רק כניסיון להבין את תהליך העלייה של הורינו, את הים ההגירה. אני בא כאן לספק מזון למחשבה לכל מי שחושב על ירידה, וגם למי שחלומות של ירידה אך מתגנבים לליבו.

כדאי להם לחשוב על המחיר. לא רק על ההיבטים הגלויים של הלם-הירידה, אלא גם על ההיבט האחר הזה.

בארץ-הירידה — נגיד ארצות-הברית — הם יהיו זרים, רוברי שפה זרה, ובמיקרה הטוב ביותר דוברי אנגלית משובשת, זרה. בניהם ובנותיהם, שיגדלו שם, יתביישו בהם. הם לא ירצו להופיע איתם ברחוב. הם ירצו להיות אמריקאים, סופר-אמריקאים, דומים לתבניהם בבית-הספר וברחוב. הם ירצו "להשתייך".

הדור הראשון של היורדים יאבד את ילדיו. נוסף על כל שאר המחירים, ישלמו מחיר כבד זה. כדאי להרהר על כך היטב.

הבניינים של סר צ'ארלס

יש בטלוויזיה תוכנית קצרה, די רוחה בעיניי, המספרת על מקומות בארץ. לי נדמה שאין בה אהבה לארץ. רק אהבה לסי פורימיקרא ולאגדות.

השבוע סיפר שם מישור על מקום מסויים, שבקירבתו נמצא "מיבצר טיגריט". רק אחרי מחשבה רבה הבנתי למה הוא מתכוון. הארון שעל שמו נקרא המיבצר הוא סר צ'רלס טגארט, שהטביע את חותמו על נוף הארץ. טגארט זה היה קצין-מימסטה בריטי, שרכש ניסיון במילחמה בלוחמי-שיחור (טרוריסטים) בהודו ובמקומות אחרים. ב-1936 בא ארצה כדי להעמיד את ניסיונו לרשות השליטת הקולוניאלי הבריטי, שעמד אז מול המרד הערבי (המהאורעות) ותגובתו המחמרת העברית.

היה זה טגארט שהציע להקים את גדר-המערכת לאורך הגבול הצפוני, אמה של "הגדר הטובה", כדי למנוע את חריפתם של לוחמים ערביים מצפון. הרבה יהודים מוצאו אז עבודה בהקמתה. במילחמת-העולם השנייה חששו הבריטים מפני ניסיונות גר' מניים להצניח בארץ יחידות של צנחנים, כפי שעשו בכריתים, כהכנה לפלישה גרמנית. טגארט היה ממונה על הקמת מיבצריי מיימסטה בכל הצמתים בארץ. מיבצרים אלה היו רבתי-כליתיים. הם שימשו כחנותי-מימסטה תיקניות, נועדו לשליטה בשטח (בר' רד'כלל הקמו במקומות חולטים) ובמיקרה הצורך יכלו לשמש למילחמה בצנחנים גרמניים. (אגב, באותה עת הוסרו גם כל שילי טיהמקומות ושילטיהכיוון ברחבי הארץ, כדי שהצנחנים לא יידעו עם צניחתם היכן הם נמצאים.)

כל מיבצריי-טגארט הוקמו על-יפי תוכנית אחידה, וכולם דומים זה לזה. כולם צבועים בצבע חום. רבים מהם משמשים עדיין כתחנות-מימסטה, אחרים הפכו בתי-סוחר (כמו כלא רמלה), אח' דים הפכו אטרזיזכרון (כמו המיבצרים בטרטון ובעיראק-סודיאן). אלה מאיתם שהיודמו לנו להסתער על מיבצריי-טגארט במיל' חמת-העצמאות, למדו להעריך את כישורנו של סר צ'ארלס. האיש עצמו מת שנתיים לפני כן, ב-1946.

אז אנא, מיבצריי-טגארט, לא טיגריט — גם אם אין בניינים אלה שקורים באדמות השפועל שבהן עוסקת התוכנית.

מה זאת גישה פראגמטית?

ההומריסט האמריקאי החביב עלי יותר מכל, ראסל בייקר, הסביר זאת פעם כך: בימי הרינסאנס באיטליה חי בפירנצה איש בשם פראגמה. הוא טען שאין לדגול ברעיוע מופשטות, אלא שיש לנסות כל דבר באופן מעשי.

למשל, מה יקרה לאדם שיקפוץ מראש המיגדל של הפאלאצו וקיו (הארמון הישן) אין לדעת. אין להאמין לתיאוריות. צריכים לנסות.

מכיוון שאותו פראגמה היה עיקבי בגישתו, הוא עלה בעצמו לראש המיגדל וקפץ. למרבה הצער התרסק על מירצפות כיכר-הסיניורה, ושבק חיים לכל חי.

מאז נקראת גישה זו, "פראגמטיזם".

נזכרתי בהסבר זה כאשר שמעתי ברדיו ראיין של יצחק ליבני עם הר"ר נתן ינאי, חוקר פוליטי ומעריץ גדול של משה דיין

המנוח. הוא סיפר על הגישה הפראגמטית של דיין, שבחל ב"דרוגמאטיזם" ושהיה מוכן לנ"י סות כל דבר.

(מי שמאמין כי הפראגמטיזם גם הוא השער לגרעין, רואה ב"דרוגמאטיזם את השער לגייה" נום. פראגמטיזם, כיוונית, בא מלשון מעש. דוגמה, כיוונית, פי' רושה ריעה, והכוונה היא לריעה נוקשה ובלתי-משנית.)

דיין היה שליט כלי-כוח ב"י טחים הכבושים במשך שבע שנים. הוא יכול היה לנסות את כל הפיתרונות האפשריים. הוא לא עשה דבר. הוא "הרוויח זמן".

הוא קבע את השיטה, שורשו ממשכים בה ער עצם היום הזה. אילמלא סולק דיין מתפקידו אחרי יום-הכיפורים, ואילמלא נפטר, היה הוא — ולא יצחק רבין — מתרסק כיום על מירצפות כיכר-הסיניורה לרגלי המיגדל.

ינאי נשאל עליידי ליבני מה היה דיין עושה עכשיו, אילו היה במקומו של רבין. ינאי השיב כי דיין היה מוציא את צה"ל מהקסבה, ושומר רק על הכבישים. הוא היה מסיג את צה"ל מן הכפרים הנדחים ומניח לוועדים העממיים לשלוט בהם, בתנאי שלא יעסקו בסרור.

אין בכך כל ממש — בגלל אותן הסיבות שהניאו את דיין מלבצע את הירבוטים — "אוטונומיה חרצ-רדית".

אם צה"ל ייסוג מהכפרים הנדחים, תקום בהם המדינה הפ' לסטינית הלכה-למעשה. הרגל הפלסטיני יונף מעל לכל בית, אש"ף יהווה בהם את השליטון. אחר-כך זה יקרה בקסבה, ואחר-כך בכל הערים. אולי יעליח צה"ל לשמור על הכבישים הראשיים, אך הכבישים האלה יעברו בשטח פלסטיני משוחרר.

שאלתי פעם את דיין בכנסת מדוע אינו מניח לפלסטינים להנפיק את דיגלם הלאומי כאוות-נפשם. דיין השיב שהרגל מסמל את הריבונות, ועל כך אין להתיר.

מי שמוכן לבסור את השטחים הכבושים לשליטון פלסטיני, מוטב שיפתח במשאומות עם אש"ף וידאג להעברה מסודרת, במיסגרת חוזה-שלום מפורט. זוהי גישתי הפראגמטית. ואילו הגישה הפראגמטית, המיוחסת עליידי ינאי לדיין, היתה מביאה למסירת השטחים האלה לידי אש"ף בלי תנאים, בלי חוזה-שלום, בלי שלום.

הלם ההגירה

לפני שבועיים הקרינה הטלוויזיה תוכנית מאלפת על קליטת העולים מאתיופיה.

זאת היתה תוכנית מעציבה מאוד, ולא רק מפני שהיא הוכיחה שבפרשה זו חזרו אנשי-הקליטה המיקצועיים על כל השגיאות שעשו בשנות ה-50, בשעה ש"שקלטו" את העולים ממארוקו, מע"י ראק ומשאר הארצות הערביות.

אך מעבר לביקורת זו, היה בתוכנית הרבה חומר למחשבה. גם למחשבה על גורל הורינו, העולים לפני 50 ו-60 שנה.

אחת הטענות שבפי האתיופים היתה שושברה מסורתם בת אלפי השנים, שויקני-העדה הוצגו בארץ ככלי יק, שאברה סמכותם של האבות כלפי הבנים, ששנברה המישפחה.

אף שאנחנו ארץ של עלייה, נדמה לי שלא נכתב עדיין אף ספר ממצה אחד על התופעה הזאת, שהיית קורא לה "הלם ההגירה".

לאתיופים קרה מה שקרה להורי כולנו, בצורה זו או אחרת. מבחינה זו אין הבדל בין ייקים האתיופיים, רוסים ואתיופים.

המהגר מארץ לארץ אינו משנה רק מקום. הוא משנה את הכל. הוא עובר מתרבות לתרבות, משפה לשפה, מאקלים לאקלים, מאורח-חיים לאורח-חיים, ממוסכמות חברתיות למוסכמות חבר' תיות, ולרוב גם ממעמד למעמד. הוא כאילו נולד מחדש.

זה קל יחסית לילד, שלא היכה עדיין שורשים עמוקים בארץ ובתרבות, ואחסוגל לרכות כהרהרה שורשים חדשים בארץ אחרת.

אבל הורינו. אולם לאנשים מבוגרים זה קשה כקריעת יס"סוף. אבי היה בן 45 כבואו לארץ, ואמי בת 39. כשאני חושב כיום על עלייתם, אני מעריץ אותם. הם עברו במכה אחת מחיים בורגניים נוחים, תרבות אירופית עשירה ופורחת, באקלים הקריר של צפון-גרמניה, לארץ אסיתית סובי-רופית, ליישוב פרימיטיבי

בעל תרבות ושפה ורבי-חיים זרות להם לחלוטין, להחי עוני ורוחק שהכריחו את שניהם לעבור עבודה גופנית מפרכת במשך 12 שעות ביממה. ויש לזכור: אז לא היו מוסרות-קליטה, ולא

זאמות לדיירה, ולא עזרה כלשהי אחרת. אילו משאבים של עזירות ואומץ-לב היו ררושים לאנשים אלה: הם לא התלוננו. הם לא חשבו שמישהו חייב להם משהו.

כל זה ידוע, וכבר נאמר לא-אחת. אך נדמה לי שהיה להלם העלייה צד שלא עמדו עליו עדיין דריהצורך.

אנחנו, שכאנו לארץ כילדים, "התאקלמנו". רצינו להתאקלם.

מרגלית